УДК 37.016:61

Страшко С.В., Гусева Г.М., Палієнко К.В., Шеремет І.В.

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ "ОСНОВИ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ"

У статті висвітлено проблеми викладання дисципліни "Основи медичних знань" для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Розглянуто основні елементи навчальної програми, а також особливість базової підготовки студентів з метою сприйняття ними запропонованої до вивчення інформації. Визначено провідні шляхи удосконалення викладання дисципліни.

***Ключові слова**: інтерактивне навчання, проблемна ситуація, презентаційна лекція.*

Постановка проблеми

Якість підготовки фахівців завжди була важливою складовою освітньої системи. У даний час проблема якості стала ще більше актуальною в зв'язку із зростаючими вимогами до рівня підготовки майбутніх спеціалістів.

Сьогодні, зважаючи на розвиток негативних тенденцій у динаміці здоров'я населення України, питання про виявлення реальних шляхів підвищення ефективності навчального процесу з основ медичних знань в вищих педагогічних навчальних закладах звучить особливо гостро і актуально.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Протягом останнього часу, починаючи з 2008 року, на кафедрі медико-біологічних і валеологічних основ охорони життя і здоров'я Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова розпочато викладання навчальної дисципліни "Основи медичних знань" за новою програмою. На жаль, на час початку викладання предмету не існувало ані підручника, ані навчального посібника, якій відповідав би тематичному плану лекційного та практичного курсу. Тому під час підготовки методичних розробок, нами, з огляду на вимоги вищої педагогічної школи та виходячи із необхідності забезпечення високого рівня узгодження матеріалів лекцій і практичних занять з відповідними розділами навчальних дисциплін "Анатомії і фізіології людини", "Загальної біології", "Основи валеології" [4, 6] були опрацьовані, адаптовані та подані у доступній для широкого загалу студентів формі дані з певної кількості різнопланових наукових статей, нормативних і законодавчих документів [1, 2, 3, 5].

Проте вже перші роки викладання дисципліни студентам першого курсу дозволили зробити висновок: базова підготовка студентів не є адекватною вимогам програми навчальної дисципліни, що передбачена для розгляду. В цілому студенти сприймають та засвоюють лише близько 30-40 % запропонованої до вивчення інформації.

Мета статті: розглянути ключові підходи до організації та удосконалення навчальної роботи з основ медичних знань.

Результати дослідження та їх обговорення

Передусім зауважимо, що навчальний процес – це система організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту освіти на певному освітньо-кваліфікаційному рівні відповідно до державних стандартів освіти.

Якщо говорити про інтенсифікацію навчального процесу, то в ньому все більшого значення набуває зв'язок і взаємний перехід різних навчальних дисциплін, лекцій та семінарських занять, аудиторної та позааудиторної роботи.

До вивчення основ медичних знань студентам було запропоновано 14 тем. Акцент діяльності викладачів спрямовано на стимуляцію активності студентів, на застосування системи методів активного навчання, для яких характерні такі особливості:

– активізація мислення студентів;

– залучення студентів до активного навчання (протягом усієї пари);

– самостійне вироблення ними рішень;

– постійна взаємодія викладача та студентів за допомогою прямих і зворотніх зв'язків.

Активні методи навчання застосовуються на різних видах занять. Активізація засвоєння матеріалу студентами під час традиційних форм занять досягається в результаті постійно діючих прямих і зворотних зв'язків між викладачем і студентами.

© Страшко С.В., Гусева Г.М., Палієнко К.В., Шеремет І.В., 2013

Так, практикується проведення лекцій-бесід, що передбачають безпосередній контакт педагога з аудиторією. Упродовж заняття викладач ставить студентам запитання, які використовуються для вивчення думки та рівня підготовки студентів з певної проблеми, Студенти, обдумуючи відповіді на запитання викладача, самостійно роблять висновки, краще розуміють глибину і важливість проблеми, що обговорюється.

У постійному контакті з викладачем студенти перебувають і на проблемній лекції, що спирається на послідовно модельовані проблемні ситуації, які створюються шляхом постановки проблемних запитань. Така форма роботи дає позитивні результати, оскільки, по-перше, знання, отримані студентами при розв'язанні проблеми стають їхніми надбаннями, переконаннями, розвивають інтелект; по-друге, знання, засвоєні активно, глибше запам'ятовуються, легше актуалізуються та можуть бути перенесеними в інші, навіть нестандартні ситуації.

Заняття у формі лекції-консультації проводяться, коли тема має суто практичний характер. Після короткого викладу основних питань теми студенти ставлять викладачу запитання. Відповідям на них може відводитись до 50% навчального часу. У кінці заняття проводиться невелика дискусія – вільний обмін поглядами, який резюмує викладач.

Складовою частиною лекційного заняття може стати навчальна дискусія, яка дозволяє викладачу висловити різні погляди на проблему, обговорити різні наукові позиції, студентам вибрати і обґрунтувати свою позицію, сформувати нові поняття, висновки.

Для осмислення знань, їх систематизації, формування вмінь, усвідомлення і запам'ятовування професійного алгоритму навичок нами використовуються такі методи, як вирішення ситуаційних задач, ділові ігри,які впроваджуються для тренування, розвитку творчого мислення, формування практичних вмінь.

Особливо ефективним є, на нашу думку, проведення рольової гри при вивченні та опрацюванні тем, що стосуються надання першої медичної допомоги. Метою таких занять є відпрацювання навичок в роботі вчителя в критичній ситуації, яку неможливо продемонструвати на занятті.

Імітація засвоєння практичних навичок з основ медичних знань здійснюється як правило на практичних заняттях. Викладачами кафедри розроблено перелік вмінь для студентів, адже майбутнім педагогам треба бути готовими до того, що у повсякденному житті досить часто відбуваються ситуації, які вимагають прийняття своєчасного правильного рішення і надання потерпілому належної допомоги.

Останнім часом при викладанні основ медичних знань на кафедрі використовуються комп'ютерні слайдові презентації. Автори вважають, що подібний виклад матеріалу якнайкраще відповідає реалізації тих завдань, які стоять перед сучасною лекцією. Під час презентаційної лекції можна представити будь-які види інформації – тексти, цифровий матеріал, фото, звук.

Усе це створює широкі можливості для подання матеріалу і при творчому підході викладача дозволяє розв'язати більшість завдань, які стоять перед ним. Презентаційні лекції володіють двома істотними перевагами над традиційними. По-перше, у презентацію легко вмонтувати найновіший матеріал, суттєвим джерелом якого є мережа Інтернет. Вихід на сайт можна здійснювати і під час лекції, що дозволяє студентам отримувати інформацію про цю сторінку в Інтернеті, ознайомитися з нею, і у подальшому заходити самостійно.

Друга перевага полягає в тому, що після ретельного відпрацювання презентаційної лекції, її можна розтиражувати на компакт-дисках і виставити в комп'ютерних класах кафедри для користування студентами. Фактично студент, при потребі, зможе прослухати лекцію самостійно.

Постійне оновлення та поповнення знань стає однією з важливих сторін професійної діяльності майбутніх вчителів. Для цього абсолютно необхідним є формування навичок самонавчання та самовдосконалення. Цих якостей набувають при організації самостійної роботи як елементу навчального процесу.

Самостійна робота над курсом основ медичних знань є однією з форм навчальної діяльності. На сучасному етапі роль самостійної роботи в учбовому процесі дедалі зростає у зв'язку з переходом на кредитно-модульну систему навчання, що веде до скорочення завантаження студентів обов'язковими аудиторними заняттями. Крім того, частина студентів, особливо на старших курсах, з різних причин навчається за індивідуальним графіком. Все частіше запроваджується екстернатна, дистанційна форми навчання, які є різновидами самостійної роботи студентів.

Організація самостійної роботи має на меті індивідуалізацію навчання: розширення творчих задатків, вироблення навичок у роботі з науковою, учбовою та довідковою літературою, використання цих знань в майбутньої спеціальності.

При ефективній організації самостійної роботи студентів вирішуються наступні завдання:

– міцне засвоєння основ фахових знань, потреба до подальшого розширення і поглиблення своїх знань;

– розвиток самостійного творчого мислення;

– можливість самореалізації і самоствердження;

– виховання самодисципліни і самоорганізації, формування особистості;

– використання вироблених навичок в процесі практичної фахової діяльності, та у повсякденному житті.

Реалізація цих компонентів в цілому і кожного окремо можлива при ефективній співпраці викладача і студента, потребує розвитку учбово-інтелектуальних і учбово-організаційних вмінь та навичок.

Навчально-інтелектуальні вміння і навички передбачають здатність до мотивації своєї діяльності, зосередження, раціонального запам'ятовування, логічного осмислення, виділення в учбовому матеріалі головного, вирішення проблемних пізнавальних завдань, аналізу явищ, процесів.

Навчально-організаційні вміння та навички передбачають здатність раціонально планувати роботу, створювати сприятливі умови для учбово-пізнавальної діяльності (режим праці і відпочинку, гігієна робочого місця тощо), проводити бібліографічний пошук, працювати з літературою, довідниками.

Організація самостійної роботи (СРС) з основ медичних знань включає систему заходів по плануванню і управлінню самостійною діяльністю студентів під час навчального процесу.

Вважаємо за потрібне на перших заняттях познайомити студентів з тематичним планом всього курсу а саме:

– які теми розглядаються на лекції;

– які теми опрацьовуються на практичних і лабораторних заняттях;

– які питання виносяться на самостійну роботу.

Крім цього, необхідно вказати на форми контролю за навчальним процесом

(проведення семінарських занять, поточного та підсумкового тестування, заліку чи екзамену).

Знання структури того чи іншого модуля дає можливість студентам завчасно готуватися до занять, раціонально використовувати свій учбовий час, розвивати самодисципліну.

На кафедрі медико-біологічних і валеологічних основ охорони життя та здоров'я НПУ ім. М.П. Драгоманова викладачами розроблений перелік питань для СРС з основ медичних знань. Важливим з нашої точки зору є те, що питання для самостійної підготовки мають професійну спрямованість. Це стимулює відповідальне ставлення студента до виконання завдання. Ми також заохочуємо студентів виступати ініціаторами підготовки того чи іншого цікавого для них питання в рамках тематики, що розглядається. Слід зазначити дуже високу зацікавленість студентів проблемами ВІЛ/СНІДу, венеричних хвороб, статевих відносин, харчування тощо.

Для стимулювання пізнавальної активності студентів, розвитку творчого мислення в переліку завдань для СРС пропонуються, наприклад, розробка схем проведення уроків в школі з питань статевого виховання учнів різних класів, дотримання правил особистої гігієни (також в залежності від віку дитини); завдань ситуаційного характеру, зокрема готовності вчителя надати допомогу в екстремальних ситуаціях, що загрожують здоров'ю і життю дітей.

У деяких випадках для того, щоб зробити СРС конкурентоздатною з іншими формами роботи, ми даємо завдання, наприклад, скласти анкету для опитування школярів з питань профілактики шкідливих звичок, інфекційних хвороб, які розповсюджуються статевим шляхом та набули соціального значення, і колективно в групі визначаємо, яка анкета є найкращою.

Нами застосовується диференційований підхід у підготовці завдань для СРС, адже вони мають різний рівень знань, умінь, навичок. Ми вважаємо, що виконання кожного завдання, повинно стимулювати розумову активність студентів. Тільки тоді СРС можна називати розвиваючою. Треба створити такі умови, щоб навіть слабкий студент відчув своє інтелектуальне зростання.

Для організації СРС під час вивчення основ медичних знань ставляться завдання творчого, нестандартного характеру, привнесення особистісного ставлення до вирішення запропонованих завдань.

У процесі контролю за ходом виконання СРС, індивідуальних консультацій, ми з'ясували, що певна частина студентів не володіє методикою виконання самостійної роботи. В таких випадках студенту пропонується комплекс алгоритмів, тобто чітка послідовність у постановці завдань дослідження і їх вирішення.

Студента необхідно вчити працювати з літературою, стисло і логічно викладати свою думку, робити аналіз і висновки. На кафедрі розроблений і систематично оновлюється методичний матеріал з кожної теми основ медичних знань. Складена картотека основної і додаткової літератури, якою користуються студенти. Викладачі надають методичну допомогу студентам щодо роботи з літературою при підготовці рефератів, курсових робіт тощо. В сучасних умовах все більше студентів використовують новітні способи отримання актуальної інформації, наприклад мережу Інтернет. Кафедра накопичує інформацію, отриману через Інтернет, що стосується впровадження здорового способу життя, різноманітних шляхів оздоровлення людини, профілактики найбільш розповсюджених інфекційних хвороб(СНІД, туберкульоз, сифіліс, гонорея, вірусні гепатити тощо).

Результати СРС обов'язково обговорюються в ході практичних занять, що ставить за мету розвиток вміння студента обґрунтовувати і відстоювати свої позиції стосовно того чи іншого питання. Публічність захисту результатів самостійної роботи підвищує відповідальність студента щодо якості підготовки матеріалу.

Зазначимо також, що студентів надзвичайно приваблює робота з мультимедійними навчально-контролюючими програмами, особливо з травматології.

У перспективі викладачі кафедри ставлять за мету розробку легко адаптованих навчаючих технологій, тренінгових систем, інформаційна база яких буде включатиме блоки електронних підручників, ілюстрованих словників та тестів для контролю і самоконтролю знань студентів.

Висновки

Одним з найважливіших аспектів організації навчального процесу є його інтенсифікація.

Системний підхід до викладання основ медичних знань, адаптація поданого матеріалу у доступній для широкого загалу студентів формі, використання методів активного навчання, впровадження сучасних інформаційних технологій є основним напрямком роботи викладачів кафедри.

Використані джерела

1. Про концепцію розвитку охорони здоров'я населення України : постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.2001 р. № 960 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : zakon.rada.gov.ua/ laws/ show/ 960-2001-п. – Назва з екрану.
2. Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми "Здоров'я нації" на 2002-2011 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 10.01.2002 р. № 14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : zakon.rada.gov.ua/laws/show/14-2002-п. – Назва з екрану.
3. Про Національну доктрину розвитку освіти : указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : – zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002. – Назва з екрану.
4. Концепція медичної освіти педагогічних працівників // Інформаційний вісник МОН України. – 2002. – № 6.
5. Сучасні підходи у сфері охорони здоров'я та його популяризація / під ред. Н. І. Зимівель. – К. : Науковий світ, 2003.
6. Галузевий стандарт вищої освіти. – К. : МОН України, 2006.
7. Соціально-просвітницькі тренінги з формування мотивації до здорового способу життя та профілактики ВІЛ/СНІДу : навч.-метод. посібник / за ред. С. В. Страшка. – 2-е вид., переробл. і допов. – К. : Освіта України, 2006. – 260 с.
8. Коденко Я. В. Основи медичних знань / Я. В. Коденко. – К. : Арт-освіта, 2004.
9. Воронцова Т. В. Основи здоров'я / Т. В. Воронцова. – К. : Алатон, 2012.

Страшко С.В., Гусева А.М., Палиенко Е.В., Шеремет И.В.

ПУТИ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРЕПОДАВАНИЯ ДИСЦИПЛИНЫ "ОСНОВЫ МЕДИЦИНСКИХ ЗНАНИЙ"

В статье освещены проблемы преподавания дисциплины "Основы медицинских знаний" для студентов высших педагогических учебных заведений. Рассмотрены основные элементы учебной программы, а также особенности базовой подготовки студентов, восприятия ими предложенной к изучению информации. Определены пути усовершенствования преподавания дисциплины.

Ключевые слова: *интерактивное обучение, проблемная ситуация, презентация лекции.*

Strashko S.V., Guseva G.M., Palienko K.V., Sheremet I.V.

WAYS OF IMPROVEMENT OF TEACHING THE EDUCATION DISCIPLINE "PRINCIPLES OF MEDICAL KNOWLEDGE"

The article considers the problems of teaching the subject "Principles of medical knowledge" for the pedagogical highter students. The basic elements the education program, as well as peculiarities of basic grounding, of the students to perception of the information offered to be learned are surveyed. The main ways of improvement the subject teaching are determined.

Key words: *interactive training technology, problem situation, presentation lecture.*

Стаття надійшла до редакції 27.11.12